

Van Cusanus tot Montaigne

HOORCOLLEGE JOHAN BRAECKMAN (DEEL 5)

Als je houdt van levendige filosofie met een brede historische blik, van denkers die de grenzen van kennis durven te bevragen, en van verhalen die tegelijk ontwrichtend en verrijkend zijn, dan mag je het nieuwe hoorcollege *Van Cusanus tot Montaigne* van Johan Braeckman niet aan jou voorbij laten gaan. Braeckman is een bevoegen verteller die de ontwikkeling van de eerste barsten in het middeleeuwse wereldbeeld tot de eerste voorzichtige formuleringen van modern scepticisme netjes in dit college neerlegt. Van de kerkelijke concilies tot de torenbibliotheek van Montaigne.

Kurt Beckers

Elk hoofdstuk is een zorgvuldig geconstrueerde puzzel waarin filosofie, wetenschap, religie, politiek en ontdekkingsdrift samenkomen. Wie de vorige colleges heeft beluisterd, weet dat Braeckman een meester jongleur is: hij jongleert met begrippen, opvattingen, auteurs, periodes en anekdotes met een flair die bijzonder speels maar daarom niet minder doordacht is. In dit college doet hij precies wat we van hem gewoon zijn.

Wat we niet kunnen weten, is minstens zo belangrijk als wat we menen te begrijpen

Het hoorcollege begint bij Nicolaas van Cusa, een denker die als geen ander de overgang belichaamt van een religieus georiënteerd naar een rationeel en mathematisch wereldbeeld. Zijn idee van de *docta ignorantia* – de wetende onwetendheid – is niet alleen een filosofische bescheidenheidsoefening, maar vormt ook de intellectuele brug naar moderne bespiegelingen over de aard en vooral de grenzen van onze kennis. Wat we niet kunnen weten, is minstens zo belangrijk als wat we menen te begrijpen. Braeckman laat prachtig zien hoe Cusanus met zijn fascinatie voor wiskunde, oneindigheid en religieuze verdraagzaamheid eeuwen vooruit was op zijn tijd.

ONTDEKKINGEN

De daaropvolgende colleges over de ontdekkingsreizen zijn ronduit confronterend. Niet vanwege de bekende feiten over Columbus of Cortés, maar omdat Braeckman haarfijn aantoonst hoe deze ‘ontdekkingen’ het Europese denken fundamenteel hertekenden. De confrontatie met totaal

andere culturen – en vooral de erkenning van hun menselijkheid – dwong Europese filosofen tot radicale vragen: wat is een mens? Wat is beschaving? Wat is eigendom? Wat is waarheid? Figuren zoals Bartolomé de las Casas presenteert Braeckman als vroege klokkenluiders die de ethiek op scherp zetten door de westerse kolonisten een spiegel voor te houden en hun gewelddadige en ontmenselijkende houding tegenover de inheemse bevolking van Zuid-Amerika aan de kaak te stellen.

Een ander hoogtepunt van dit hoorcollege is de verkenning van het utopisch denken. Van Thomas More's *Utopia* tot Francis Bacons *Nieuw-Atlantis* en zelfs het behavioristisch experiment *Walden Two* van B.F. Skinner: Braeckman laat zien hoe het verlangen naar een betere wereld telkens opnieuw opduikt – en tegelijk telkens weer onder spanning komt te staan met de realiteit. Ook hedendaagse experimenten, geslaagde commune-achtige experimenten haalt hij aan. Braeckman toont niet alleen de schoonheid van het ideaal, maar ook de gevaren van utopisch denken. Utopieën zijn spiegels: ze tonen wat we missen, maar ook waar we voor moeten oppassen.

De confrontatie met totaal andere culturen – en vooral de erkenning van hun menselijkheid – dwong Europese filosofen tot radicale vragen

FILOSOFISCH FEEST

De slotcolleges over Michel de Montaigne zijn een ware ode aan het zelfonderzoek. Braeckman wekt de sceptische edelman uit de Dordogne tot leven met anekdotes, citaten

en persoonlijke reflecties. Je ziet Montaigne niet alleen als schrijver, maar ook als mens die worstelt met twijfel, ziekte, verlies en maatschappelijke chaos. Zijn *Essays* zijn geen systeemdenken, maar getuigen van een authentiek, eerlijk en bescheiden denken waardoor het tegelijk ook een uitnodiging is tot introspectie. Voor ieder van ons. We horen zelfs Cusanus' *docta ignorantia* erin weerklinken: wat weten wij? Het is moeilijk om niet van Montaigne te houden, zeker wanneer we Braeckman erop loslaten. Na het beluisteren van dit college wil je niets liever dan afreizen naar zijn kasteel in de Dordogne, de Latijnse spreuken op de plafondbalken lezen en je laten inspireren door de geest van een denker die nooit uitspraken deed zonder nuance.

Utopieën zijn spiegels: ze tonen
wat we missen, maar ook waar
we voor moeten oppassen

Kortom: *Van Cusanus tot Montaigne* is geen droge historische opsomming, maar een filosofisch feest – toegankelijk, rijk, confronterend en inspirerend. Dit is denken in beweging, filosofie in de praktijk. Een aanrader voor iedereen die van het vrije denken houdt. Zet het op je koptelefoon en laat je meeslepen. Je wordt er wijzer van – én nederiger. En gelukkig, dat ook! Wat wil een mens nog meer?

© Gerbrich Reynaert

VAN CUSANUS TOT MONTAIGNE

EEN HOORCOLLEGE
GESCHIEDENIS VAN DE
WESTERSE WIJSBEGEERTE,
VAN DE 15E TOT DE 17E EEUW

door Johan Braeckman

Braeckman, Johan. Van Cusanus tot Montaigne.
Een hoorcollege geschiedenis van de westerse
wijsbegeerte, van de 15de tot de 17de eeuw.
Home Academy, 2024. Duur: 11 uur 32 min.

